

**Ο ενεργειακός χάρτης της νοτιοανατολικής Ευρώπης: Αναδύμενες
πραγματικότητες, προκλήσεις και προοπτικές για την Ελλάδα**

Δρ. Κωνσταντίνος Φίλης*

** Επικεφαλής ΚΕ.Ρ.Ε. και Ανώτερο Συνεργαζόμενο Μέλος του Κολλεγίου St Antony's,
Πανεπιστήμιο της Οξφόρδης*

Η πρόσφατη επικύρωση Ελλάδας-Ρωσίας για τον South Stream, σε συνάρτηση με τον πετρελαιοαγωγό Μπουργκάς-Αλεξανδρούπολη και τον τουρκο-ελληνο-ιταλικό αγωγό φυσικού αερίου αναμένεται να καταστήσουν –αμά τη υλοποίησή τους- τη χώρα μας σημαντικό κρίκο στον ανεφοδιασμό της Δύσης με τους υδρογονάνθρακες της Κασπίας.

Προκειμένου αυτό να γίνει εφικτό η χώρα μας αξιοποίησε τρεις παράγοντες:

Την πρόθεση της Ρωσίας ως απότοκο της κρίσης με την Ουκρανία να αναζητήσει νέους, περισσότερο ασφαλείς και προβλέψιμους ενεργειακούς δρόμους. Την ανάγκη της Μόσχας να απεξαρτηθεί σταδιακά από τα Στενά, καθότι η διέλευση από αυτά είχε καταστεί χρονοβόρα και συνεπάγονταν τεράστιο κόστος και τέλος την προσπάθεια του Κρεμλίνου να επανακάμψει στην περιοχή της ΝΑ Ευρώπης με κύριο εργαλείο τη δημιουργία νέων ενεργειακών οδών διαμετεκόμισης των υδρογονανθράκων της Κασπίας στη Δύση. Από την άλλη, αποφασίσαμε ορθά να μην ακολουθήσουμε μία μονοδιάστατη πολιτική αλλά να συμβάλουμε και στην ενεργειακή διαφοροποίηση της Ευρώπης από τη Ρωσία, με τον αγωγό φυσικού αερίου Τουρκίας-Ελλάδας-Ιταλίας. Εν ολίγοις, να διευρύνουμε τα περιθώρια ελιγμών μας τόσο στην ενεργειακή σκακιέρα όσο και στη διπλωματική με την επαναπροσέγγιση με την ανερχόμενη, αν και όχι στο βαθμό που θέλουν κάποιοι να την παρουσιάζουν, Ρωσία.

Τα ενεργειακά σχέδια φυσικού αερίου ITGI (Interconnector Turkey-Greece-Italy), Nabucco και South Stream αλλά και του ήδη υπάρχοντος Blue Stream που αφορούν τις ευρύτερες εξελίξεις στη ΝΑ Ευρώπη αλλά και τη χώρα μας θα μπορούσαν να θεωρηθούν συμπληρωματικά (όπως πολλοί ισχυρίζονται) αφού πέραν του ότι μεταφέρουν αέριο από διαφορετικές πηγές, οι ποσότητες έχουν εξασφαλιστεί από διαφορετικές εταιρείες (π.χ. ITGI και South Stream από ιταλικές Edison και ENI αντίστοιχα). Ωστόσο, αφενός η πολιτική υποστήριξη και συνεπώς εμπλοκή των ΗΠΑ

και της Ρωσίας και αφετέρου το γεγονός ότι απευθύνονται στις ίδιες αγορές και πάνω-κάτω θα μεταφέρουν τις ίδιες ποσότητες – ITGI και Blue Stream από την μία και Nabucco με South Stream από την άλλη- τα καθιστούν εν πολλοίς ανταγωνιστικά. Δεν είναι τυχαίες ούτε οι παραινέσεις Μπράιζα προς την ελληνική κυβέρνηση ούτε η προσπάθεια επιτάχυνσης της κατασκευής των εν λόγω σχεδίων ώστε να προλάβουν οι μεν ή οι δε να διαθέσουν πρώτοι στην αγορά ή τουλάχιστον να καθυστερήσουν τα για αυτούς ανταγωνιστικά.

Ενώ δεν θα πρέπει να υπερβάλλουμε ως προς τον ρόλο της Ρωσίας στην αγορά ενέργειας (π.χ. καμία ισχύ στον καθορισμό των τιμών), από την άλλη δεν θα πρέπει να παραγνωρίζουμε κάποια δεδομένα που αφορούν εν πολλοίς και τη ΝΑ Ευρώπη και καθιστούν την ενεργειακή διαφοροποίηση της Ευρώπης από τη Ρωσία σταυρόλεξο για πολύ δυνατούς λύτες. Πιο συγκεκριμένα:

a) Οι πρόσφατες συμφωνίες που έχει συνάψει η Ρωσία με Καζακστάν (πλούσιο κυρίως σε πετρέλαιο), Τουρκμενιστάν (φυσικό αέριο) και Ουζμπεκιστάν (δυναμικά ισχυρός παίκτης στο φυσικό αέριο) με επακόλουθο ελέγχοντας μεγάλο μέρος των εξαγωγών τους αφενός να ισχυροποιεί τη θέση της σε σχέση με τη Δύση και αφετέρου να περιορίζει το κομμάτι της ενεργειακής πίτας για τους ευρωπαϊούς εταίρους της -τις δυνατότητες των εν λόγω κρατών για απευθείας συμφωνίες και παροχή ενέργειας με τρίτες χώρες χωρίς τη συμμετοχή ή συγκατάθεση της Μόσχας-, εξασφαλίζοντας και ένα δυναμικό ρόλο διαμεσολαβητή/γέφυρας μεταξύ Βρυξελλών και μετασοβιετικών δημοκρατιών πλούσιων σε υδρογονάνθρακες με εμφανή στόχο να αποστερήσει από την ΕΕ τη δυνατότητα να διαπραγματευτεί απευθείας με τις εν λόγω χώρες. Χαρακτηριστική εξέλιξη για South Stream όταν ο Πούτιν σε συνάντηση με Στάνισεφ είπε πως τώρα είναι η ευκαιρία να προχωρήσει έχοντας εξασφαλίσει ποσότητες αερίου από κεντρασιατικές χώρες και από το Αζερμπαϊτζάν. Σαφής η πρόθεση της Ρωσίας προωθώντας το γρηγορότερο δυνατό το εν λόγω σχέδιο 1) να «δεσμεύσει» το δυνατόν τους περισσότερους πελάτες/παρεχόμενους 2) όσο και τους προμηθευτές επιτρέποντας τη συμμετοχή τους/συμπεριλαμβάνοντας τους στο project, αλλά και 3) να προλάβει άλλα ανταγωνιστικά προς τους σχεδιασμούς της σχέδια (π.χ. Nabucco).

b) Η απροθυμία του Αζερμπαϊτζάν, που άλλωστε εν μέρει διασφάλισε και την ομαλή επανεκλογή Αλίεφ, όπως εκφράστηκε και στην επίσκεψη του αμερικανού αντιπροέδρου Τσέινι, να προσδεθεί, ως άλλη Γεωργία, στο αμερικανικό άρμα

κονταριζόμενο «ενεργειακά» με το Κρεμλίνο. Στην παρούσα φάση τουλάχιστον, το Μπακού θεωρεί ασφαλέστερη οδό διαμετακόμισης τη ρωσική επικράτεια με ότι αυτό συνεπάγεται για έτερα projects –π.χ. Μπακού-Σούψα- ανησυχεί μήπως έχει την τύχη της Γεωργίας (εξού και η ουδετερότητα του), ενώ βλέπει στην Τουρκία ένα σκληρό διαπραγματευτή που θέτει μαξιμαλιστικούς στόχους –π.χ. την μεταπώληση αζέρικου αερίου και όχι απλώς τη διέλευση- γεγονός που λειτουργεί ανασταλτικά για σχέδια που θα παρακάμπουν τη Ρωσία. Επιπρόσθετα, το εφιαλτικό σενάριο για τη Δύση είναι η Μόσχα να κατορθώσει να απλώσει τα δίκτυα της και στο Αζερμπαϊτζάν, το οποίο εσχάτως φλερτάρει με «δόλωμα» τους ιδιαίτερα ευνοϊκούς όρους που προτείνει η Gazprom για την αγορά του αζέρικου αερίου. Η αποδοχή του ρόλου του διαμεσολαβητή για το Ναγκόρνο-Καραμπάχ στην παραδοσιακά εγγύτερα στην Αρμενία Μόσχα είναι ενδεικτική του κλίματος στις σχέσεις Αζερμπαϊτζάν-Ρωσίας.

c) Η πρόσφατη τριεθνής συμφωνία Ρωσίας-Ιράν-Κατάρ για ένα άτυπο ΟΠΕΚ φυσικού αερίου έχει σαφείς περιορισμούς αλλά και δυνατότητες. Εκ των πραγμάτων είναι αδύνατο να καταφέρουν να καθορίσουν τις τιμές φυσικού αερίου, για πολλούς λόγους μεταξύ των οποίων το γεγονός πως η πώληση του φυσικού αερίου πραγματοποιείται βάσει αυστηρών συμβολαίων που επιτρέπουν στους αγοραστές να «κλειδώνουν» την τιμή για μια περίοδο έως και 25 ετών, αλλά και του ότι η τιμή του συνδέεται με αυτή του πετρελαίου.

Υπάρχουν, ωστόσο, άλλα οφέλη που συνοδεύουν το εγχείρημα. Αναμφίβολα, ο μεγαλύτερος κερδισμένος είναι η Ρωσία, η οποία εξασφαλίζει την πρόσβασή της στις ενεργειακές πηγές του Κατάρ και του Ιράν. Μάλιστα η Ρωσία θα έχει την δυνατότητα να συμμετέχει στην εκμετάλλευση όχι μόνο κοιτασμάτων που βρίσκονται ήδη σε κάποια φάση ανάπτυξης αλλά και σε αυτά τα οποία ακόμα παραμένουν ανεκμετάλλευτα. Δυνητικά, λοιπόν, η ενεργειακή πίτα αυξάνεται καθώς σε αυτή προστίθενται τα ανεκμετάλλευτα αυτά κοιτάσματα, αλλά παράλληλα αυξάνεται και το ρωσικό μερίδιο σε αυτή και περιορίζεται συνακόλουθα η δυνατότητα να αποκτήσουν κάποιο κομμάτι της οι υπόλοιποι ενεργειακοί παίκτες.

Αν τελικώς ευοδωθεί η ιδέα, η Ρωσία έχει επιπλέον λόγους να χαίρεται, αφού αφενός χρειάζεται σημαντικές ποσότητες φυσικού αερίου για να ικανοποιήσει τις ανάγκες κυρίως της Δύσης και αφετέρου το κέρδος της μεγιστοποιείται δεδομένου ότι θα αγοράζει το ιρανικό φυσικό αέριο σε σχετικά χαμηλές τιμές και θα το μεταπωλεί στις ευρωπαϊκές αγορές σε ιδιαίτερα υψηλές τιμές.

Στον αντίποδα, το εν λόγω εγχείρημα για την Ευρώπη έχει δύο διαστάσεις. Η πρώτη αφορά την ζημία των καταναλωτών, οι οποίοι έχουν μεγαλύτερα περιθώρια οφέλους σε μια ανοιχτή αγορά, όπου ο ανταγωνισμός είναι απρόσκοπτος παρά σε μια αγορά όπου οι προμηθευτές συνεννοούνται σχετικά με τις προς πώληση ποσότητες. Η δεύτερη συνέχεται στην γέννηση ενός γεωπολιτικού πονοκεφάλου για την Ευρώπη, καθώς βρίσκεται πλέον σε ιδιαιτέρως δυσχερή θέση· δεδομένου ότι η Ρωσία ελέγχει ήδη ένα σημαντικό μέρος των εξαγωγών του φυσικού αερίου του Ουζμπεκιστάν, του Τουρκμενιστάν και του Καζακστάν, έχει σημαντικά πατήματα σε Αλγερία δυνητικά και στη Λιβύη και με την ιδέα του Καρτέλ με Ιράν και Κατάρ ποσότητες, δηλαδή, μεγάλης σημασίας για την ικανοποίηση των ευρωπαϊκών αναγκών και δεδομένων και των υπερεκτιμημένων δυνατοτήτων του Αζερμπαϊτζάν, τα περιθώρια της Ένωσης στενεύουν.

Από εκεί και πέρα, η Ευρώπη έχει δυο ακόμη δομικά προβλήματα στην προσπάθεια εξεύρεσης εναλλακτικών προς τη Ρωσία προμηθευτών: Τα ζητήματα αρχών, αξιών, και κυρίως δημοκρατίας που προτάσσει δεν ταυτίζονται με τις «προτεραιότητες», τις λογικές και τις πρακτικές των καθεστώτων του Τουρκμενιστάν, του Ουζμπεκιστάν, του Αζερμπαϊτζάν και του Καζακστάν. Επιπρόσθετα, η Ρωσία διατηρεί ένα σαφές συγκριτικό πλεονέκτημα στον χώρο της πρώην Σοβιετικής Ένωσης λόγω κοινής παράδοσης, ιστορικών, πολιτισμικών και γλωσσικών δεσμών, νοοτροπίας και συναντίληψης, και ως αποτέλεσμα αυτών και επιχειρηματικής κουλτούρας, στοιχεία που σε συνάρτηση με τα πετροδολάρια του Κρεμλίνου διευκολύνουν την εξεύρεση κοινού παρανομαστή τόσο με τις πολιτικές όσο και με τις επιχειρηματικές ελιτ. Αυτό που δυσκολευόμαστε να αντιληφθούμε στη Δύση είναι ότι η Μόσχα για πολλές πρώην σοβιετικές δημοκρατίες είναι πλέον περισσότερο ελκυστική από την συχνά περιφρονητική προς αυτούς Δύση.

Πέραν αυτών, δεν μπορούμε να παραγνωρίσουμε παράγοντες, όπως η αισθητή μείωση των αποθεμάτων στη Βόρεια Θάλασσα, ή το γεγονός ότι οι κινέζικες εταιρείες επιδιώκουν προς όφελός τους τον ολοένα και μεγαλύτερο έλεγχο των αφρικανικών κοιτασμάτων που δεν είναι καθόλου ευκαταφρόνητα,... αυτοί, λοιπόν, οι παράγοντες αφορούν την παγκόσμια αγορά ενέργειας και τονίζουν ακόμη περισσότερο τη σημασία του ρωσικού παράγοντα, χωρίς πάντως να λησμονούμε ότι η εξάρτηση Ρωσίας-ΕΕ δεν είναι μονοδιάστατη όπως κάποιοι θέλουν να την

παρουσιάζουν. Η Ευρώπη πληρώνει αδρά και στην ώρα της, ενώ το η πλειοψηφία των εξαγωγών της Gazprom κατευθύνεται προς τη Γηραιά Ήπειρο, με αποτέλεσμα το 65% των εσόδων της να προέρχεται από την Ευρώπη.

Οι επιλογές της Ελλάδας

Η χώρα μας, ανεξάρτητα από τις συμβατικές της υποχρεώσεις, είναι αναγκασμένη να λάβει υπόψη της τις αντικειμενικές ενεργειακές πραγματικότητες στις οποίες προαναφέρθηκα. Πάντως, οι εκτιμήσεις για μείωση της εξάρτησης μας από τους Ρώσους στο επόμενο χρόνια προϋποθέτουν λειτουργία και μάλιστα σε πλήρη χωρητικότητα του ITGI, εξέλιξη όχι και τόσο βέβαια με τα σημερινά δεδομένα αλλά και αντίστοιχη εξασφάλιση ποσοτήτων για τις αυξανόμενες ανάγκες της εγχώριας αγοράς.

Ταυτόχρονα, θα πρέπει να αναζητήσουμε και άλλες πηγές τροφοδοσίας προκειμένου να απεγκλωβιστούμε από τη διελκυστίνδα Ρωσίας-Αμερικής και να αποφύγουμε την εμπλοκή μας στο εν εξελίξει γεωπολιτικό μπρα-ντε-φερ Μόσχας-Ουάσιγκτον το οποίο απειλεί να θέσει εκ νέου διαχωριστικές γραμμές στην Ευρώπη με απρόβλεπτες συνέπειες για την ίδια τη συνοχή της. Η Ελλάδα, όπως και άλλα κράτη διέλευσης προφανώς και δεν επιθυμεί να ταυτιστεί με τον ένα ή τον άλλο πόλο εξουσίας (ΗΠΑ, Ρωσία) αφήνοντας ανοιχτές όλες τις εναλλακτικές της ώστε να κατοχυρώσει την τροφοδοσία της από διαφορετικές πηγές. Ούτως ή άλλως, τα ενεργειακά σχέδια στα οποία αναφερόμαστε (με εξαίρεση τον Blue Stream που λειτουργεί αλλά περίπου στο 1/3 της πλήρους χωρητικότητας του) δεν προκειται να τεθούν σε λειτουργία πριν το 2012 -στην καλύτερη περίπτωση για κάποια- ακόμη και το 2014-2016, με αισιόδοξες προβλέψεις, για κάποια άλλα.

Δεν θα ήταν υπερβολή να υποστηρίξαμε πως δεδομένων των σχετικά περιορισμένων οικονομικών κερδών για τα κράτη διέλευσης η βασική τους επιδίωξη είναι η αναβάθμιση του γεωπολιτικού τους ρόλου και κυρίως η ενδυνάμωση της διαπραγματευτικής τους θέσης σε ευρύτερα ζητήματα ανεξάρτητα της ενέργειας –π.χ. η ελληνική κυβέρνηση στέλνει ένα μήνυμα ανυπακοής στις ΗΠΑ, οι οποίες τα τελευταία χρόνια δεν μας έχουν στηρίξει σε κανένα μεγάλο εθνικό θέμα. Ο ρόλος των ΗΠΑ παραμένει, ωστόσο, δομικός στην επίλυση των εθνικών μας θεμάτων.

Γίνεται εύκολα κατανοητό πως επιβάλλεται επαγρύπνηση από πλευράς μας και έμφαση στα σημεία που χρήζουν βελτίωσης και συνεχούς παρακολούθησης. Με εξαίρεση τον Μπουργκάς-Αλεξανδρούπολη, που φαίνεται να βαίνει προς υλοποίηση παρά τις όποιες εν πολλοίς καθυστερήσεις¹ τα άλλα δυο έργα έχουν κάποια προβλήματα που θα πρέπει να ξεπεραστούν. Ο μεν ITGI (Interconnector Turkey-Greece-Italy), δεδομένου ότι θα μεταφέρει αζέρικο φυσικό αέριο –οι δυνατότητες του οποίου έχουν υπερεκτιμηθεί²– είναι δύσκολο να λειτουργήσει σε πλήρη χωρητικότητα ακόμη και όταν ολοκληρωθεί και η κατασκευή του ελληνο-ιταλικού τμήματος του, περίπου το 2011. Αυτό σημαίνει πως θα μεταφέρει μικρότερες ποσότητες και θα είναι λιγότερο ανταγωνιστικός σε σχέση με άλλα projects. Σε ότι αφορά τον South Stream, πρόκειται για ένα έργο μεγάλου κόστους και αντίστοιχου ρίσκου. Ανεξάρτητα από την πρόθεση της Ρωσίας να προχωρήσει ώστε να αποκτήσει διαπραγματευτικό πλεονέκτημα σε σχέση με άλλα κράτη διέλευσης όπως η Ουκρανία, δεν είναι καθόλου βέβαιο ότι το εν λόγω project θα αποδειχθεί, κατόπιν των οικονομικοτεχνικών μελετών, βιώσιμο σε όλο το εύρος του, πολύ περισσότερο εμπορικά ελκυστικό.

Επιπλέον προβληματισμό προκαλεί το γεγονός πως ναι μεν η Μόσχα κατέχει τις απαραίτητες ποσότητες ώστε να τις διοχετεύσει στην παγκόσμια αγορά, ωστόσο στη συγκεκριμένη περίπτωση φαίνεται να κινείται περισσότερο προς την κατεύθυνση αποκόμισης γεωπολιτικών κερδών χωρίς να συνυπολογίζει το οικονομικό κόστος. Επιπρόσθετα, η εμπλοκή αρκετών κρατών στο εν λόγω σχέδιο πιθανόν να προκαλέσει καθυστερήσεις όταν και εφόσον χρειαστεί να καθοριστούν οι λεπτομέρειες της συμφωνίας και κυρίως οι όροι και οι προϋποθέσεις συμμετοχής τους σε αυτήν. Η Ρωσία μπορεί να είναι με διαφορά η πρώτη παραγωγός φυσικού αερίου παγκοσμίως, εντούτοις σύμφωνα με προβλέψεις, αν στα αμέσως προσεχή χρόνια δεν προσελκύσει νέες επενδύσεις³ που θα διευκολύνουν στην εξεύρεση νέων πεδίων, τότε οι παραγωγικές της δυνατότητες θα μειωθούν. Είναι χαρακτηριστικό

---

¹ Τόσο η πρόσφατη παραίτηση του Ρώσου προέδρου της εταιρίας Transbalkan Pipeline, που έχει αναλάβει να κατασκευάσει το έργο, όσο και οι δεύτερες σκέψεις για πιθανή νέα χάραξη του αγωγού, εύλογα δημιουργούν αμφιβολίες ως προς την πορεία του έργου; ωστόσο, τέτοιας φύσεως εμπόδια παρουσιάζονται σε αυτό το στάδιο χωρίς να αποτελούν συνήθως ανασταλτικό παράγοντα.

² Το 2007 το Αζερμπαϊτζάν παρήγαγε περίπου 9-10 δις. κυβικά μέτρα φυσικού αερίου όταν η Ρωσία στο αντίστοιχο διάστημα παρήγαγε περισσότερα από 700 δις. κυβικά μέτρα. Πάντως, ο ITGI δεν αναμένεται να τεθεί σε λειτουργία πριν το 2012-2014.

³ Η πρόσφατη κρίση στον Κάυκασο, βραχυπρόθεσμα τουλάχιστον, θα έχει ως συνέπεια την αναστολή επενδύσεων κυρίως από πλευράς δυτικών εταιρειών.

πως η Gazprom το πρώτο εξάμηνο του 2003 παρήγαγε 353 δις κ.μ φυσικού αερίου και το αντίστοιχο του 2006 361 δις κ.μ., μόλις 8 δις περισσότερα.

Αναφορικά δε με την ελληνική συμμετοχή στον South Stream, δεν έχει γνωστοποιηθεί στην παρούσα φάση αν ο αγωγός που θα διέρχεται το ελληνικό έδαφος θα κινείται παράλληλα με την Εγνατία οδό ή απλώς θα συμπεριλαμβάνει ένα μόνο μικρό κομμάτι της Κομοτηνής, μόνο και μόνο προκειμένου η Ρωσία να μας δεσμεύσει ότι δεν θα αναζητήσουμε αλλού διεύρυνση των ενεργειακών μας προμηθειών. Η συμμετοχή της χώρας μας θα αποκτήσει ουσία και σαφή προοπτική μόνο στην πιθανότητα που η νότια διακλάδωση του Νοτίου Ρεύματος διασχίζει σημαντικό κομμάτι της ελληνικής επικράτειας.

Οικονομικά οφέλη

Είναι δύσκολο να εκτιμηθούν τα οικονομικής φύσεως κέρδη –άμεσα ή έμμεσα- που θα προκύψουν από τη συμμετοχή της χώρας μας στα τρία προαναφερθέντα ενεργειακά σχέδια. Σε ένα πολύ γενικό πλαίσιο, μεταξύ αυτών θα μπορούσε να είναι:

- Τα τέλη διέλευσης (διόδεια). Αν κρίνουμε από το ποσό στο οποίο καθορίστηκαν για τον Μπουργκάς-Αλεξανδρούπολη (1\$ ανά τόνο) δεν αναμένεται σημαντικό οικονομικό όφελος.
- Οι θέσεις εργασίας τόσο στο στάδιο της κατασκευής αλλά και της λειτουργίας. Δύσκολο να προβλεφθούν οι ανάγκες και συνεπώς ο ακριβής αριθμός. Αυτό θα εξαρτηθεί και από το κατά πόσο οι αγωγοί θα συνοδευτούν από έργα υποδομής, δημιουργία αποθηκευτικών χώρων, κτλ.
- Η Προσέλκυση ξένων επενδύσεων (π.χ. ενέργεια, real estate, τουρισμός, νέες τεχνολογίες) που αν αξιοποιηθούν σωστά θα συμβάλλουν στις αναπτυξιακές προοπτικές για τις περιοχές της Β. Ελλάδας, οι περισσότερες εκ των οποίων είναι λιγότερο ή περισσότερο υποβαθμισμένες.
- Η Διασφάλιση ποσοτήτων για την ενεργειακή επάρκεια της χώρας, εντούτοις αποφεύγοντας την εξάρτηση σε απόλυτα νούμερα από ένα και μόνο προμηθευτή. Η λογική ότι προμηθευόμαστε (υγροποιημένο) φυσικό αέριο από την Αλγερία ή άλλες χώρες και συνεπώς δεν εξαρτώμαστε από τους Ρώσους είναι προφανώς αίολη όταν το 78% του αερίου που καταναλώνουμε είναι ρωσικό. Πολύ περισσότερο από τη στιγμή που το εν λόγω προϊόν θα καταναλώνεται από ολένα και περισσότερα ελληνικά νοικοκυριά τα επόμενα χρόνια, πολλαπλασιάζοντας και την εξάρτηση της χώρας μας. Ουδείς

αμφιβάλλει πως η εξάρτηση από οπουδήποτε και αν προέρχεται δεν είναι επιθυμητή· συνεπώς, χρειάζεται να αναζητήσουμε στο προσεχές διάστημα και άλλες πηγές προμήθειας⁴ τουλάχιστον για τις ανάγκες της εγχώριας αγοράς. Αναφορικά με το ρωσικό παράγοντα, θα πρέπει να γίνει σε όλους αντιληπτό ότι πλην εξαιρετικών περιπτώσεων (Ουγγαρία, Λευκορωσία) η Μόσχα δεν προβαίνει σε επιδοτήσεις/χαριστικές ρυθμίσεις και κινείται στη βάση των τιμών της ελεύθερης αγοράς.

- Η δυνατότητες μεταπώλησης πετρελαίου ή/και φυσικού αερίου από τη χώρα μας. Τα οικονομικά αλλά και γεωπολιτικά μας οφέλη θα πολλαπλασιάζονταν στην περίπτωση που, κατόπιν συμφωνιών, διασφαλίσαμε ένα μέρος των αποθεμάτων που θα διέρχονται του εδάφους μας ώστε να τα μεταπωλούμε σε άλλες χώρες (π.χ. της Βαλκανικής). Ένα τέτοιο ενδεχόμενο προϋποθέτει σκληρή διαπραγμάτευση γιατί συνιστά απώλειες για το κράτος-προμηθευτή.

Αντί επιλόγου

Είναι σαφές πως η Ρωσία επιχειρεί να επανακάμψει στην Νοτιοανατολική Ευρώπη με εργαλείο τους αγωγούς πετρελαίου και φυσικού αερίου· είναι, όμως, επίσης βέβαιο πως οι ΗΠΑ διατηρούν ισχυρά πολιτικά, στρατιωτικά και οικονομικά ερείσματα στην εν λόγω περιοχή.

Σε ότι αφορά την Ελλάδα, εντασσόμενη στον ενεργειακό χάρτη, η χώρα μας αναβαθμίζει τη γεωπολιτική της θέση, αποκτά λόγο και ρόλο στα τεκταινόμενα, ενώ διασφαλίζει σε σημαντικό βαθμό την ενεργειακή της επάρκεια κατοχυρώνοντας εν πολλοίς και την ασφάλεια της αλλά και εν γένει της ευρύτερης περιοχής (στη λογική πως η όποια κρίση θα έχει αντίκτυπο στις τσέπες των Ευρωπαίων καταναλωτών που είναι και ο τελικός προορισμός για το πετρέλαιο και το φυσικό αέριο που θα διέρχονται από τη χώρα μας). Από τη άλλη η έντονη δταστηριοποίηση της χώρας μας τα τελευταία χρόνια πρέπει να συνεχιστεί και προς άλλες χώρες πλούσιες σε υδρογονάνθρακες με τις οποίες μάλιστα η εξεύρεση ενός κοινού παρανομαστή και ενός μοντέλου συνεργασίας δεν αποτελούν απαγορευτικό στόχο. Όπως επίσης, αξίζει να δούμε και την προοπτική απευθείας συνεννόησης –χωρίς μεσολαβητές- με κράτη

---

⁴ Ναι μεν χώρες όπως το Κατάρ, η Αλγερία, η Αίγυπτος, το Ιράκ και η Νιγηρία (και στις δυο περιπτώσεις η σταθερότητα είναι sine qua non) ακόμη και η Λιβύη κ.α. θα μπορούσαν να συνεισφέρουν στην ενεργειακή διαφοροποίηση της ούτως ή άλλως μικρής ελληνικής αγοράς.

που δυνητικά μπορούν να ευνοήσουν τον σκοπό της ενεργειακής διαφοροποίησης της χώρας μας ενισχύοντας παράλληλα και τις προοπτικές του ανταγωνισμού.

Ευχαριστώ πολύ...